

Spira Veronika: Miniesszék II.

Egry

(Kogart, 2011. április-július)

Tizennégy éves koromtól, az emlékezetes ötvenhatos késő őszi száműzetésemtől a konyhába a szobámat ért bombatalálat után, és barátaim, szerelmeim külföldre menekülése miatt rámtörő magányomban tudatosan építettem ki a magam külön világát. Először Ady, a századelő Párizsa (André Kertész fotói Bölöni *Az igazi Ady*-jából), majd más költők, írók, oroszok, franciák, németek, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Thomas Mann, Apollinaire voltak a megmentőim. Később a képzőművészet is társamul szegődött. Először a Wenkheim palota kiállítása a francia impresszionistákról, majd Kassák kötete a modern festészetről, és így tovább, folytatva a filmművészettel, franciákkal, oroszokkal, olaszokkal, csehekkal, magyarokkal. Épült szépen az a világ, amelyben otthon éreztem magam.

És ott volt a sok barangolás a Szépművészetiben és a Nemzeti Galériában, akkor még a Kossuth téren. Ekkor szerettem meg Gulácsyt, Rippl-Rónait, Ferenczyt, Tihanyit, Egryt, később a szentendreieket, főleg Vajda Lajost. Mindegyiket másként, másért. Egry számomra a kékek, a kavargó levegő, a vízpára, a megtört szivárvány világa volt, ahol a látvány és a látomás, a természet és a lélek, a való és a spiritualitás találkozik minden hókuszpókusz, modorosság, pátosz, magakelletés nélkül. A csoda, az átjárás a világok között, a lélek emelkedettsége póztalanul született meg a látható világ elemeiből.

Dórával, a festőnek készülő barátnőmmel, kerestük a nyomait a Balaton-parton, Badacsonytomajban, de a házában idegenek laktak, és hallani sem akartak Egryről. Valahogy a kulturpolitika nem nagyon fényezte az emlékét. Mire 1971-ben az első gyűjteményes kiállítása megnyílt a Galériában (akkor már a Várban), én már egy három és egy egyéves gyermek édesanyja voltam, éppen válófélben. Nem rohantam megnézni. Mint ahogy 1973-ban sem, amikor megnyílt Badacsonyan az emlékház. Kisebb gondom is nagyobb volt annál, minthogy odalátogassak.

Később, már a tanítványaimmal, a gyerekeimmel kiállításokra, múzeumokba járva visszataláltam az Egry-képekhez, felidézve az első találkozások csodáját. Néhány éve, amikor Győrben megnyílt a Radnai-gyűjtemény, és a régi zsinagógában a Vasilescu kiállítás, régen felnőtt három gyermekem közül a két kisebbikkel lementünk egy napra körülnézni. A Vasilescu gyűjtemény, és főleg az Ország Lili képek nagyon megérték az utat. Persze a Radnai-anyagban is sok emlékezetes látnivaló volt. Az Egry-képek azonban csalódást okoztak. Nem mintha nem lettek volna szépek, stílusukban, látásmódjukban eredetiek, csak valahogy az elragadtatás maradt el. Korábról nem is emlékeztem arra, hogy milyen sok képén domináns a téglavörös, téglabarna. És ez lehúzott valahogy a földre. A várt szárnyalás elmaradt. Azt gondoltam, talán a festéken fogott ki az idő, a kéken párázó színek megfakultak, és a csoda elenyészett róluk.

Aztán tavasszal megnyílt a Kogart galériában az Egry gyűjteményes kiállítás.

Gondoltam, ellenőrzöm magam. Valóban, mint Kosztolányi a *Tengerszem* novellában, a fiatalkori csodák helyén csak a kopott és csodátlan valóság vár?

De nem így történt. A csodák kék párája változatlan szépségükkel ragadott magával a legszebb képeken, amelyek szomszédságában a téglabarna, téglavörös földiség csak az elrugaszkodási pont volt, ami nélkül a spiritualitásnak sem volna horizontja. Oda-vissza hatotta át a két szín egymást. Így volt szép a honnan, és a hová.

Megnyugodtam. Csak a makacs laikusságom tévesztett meg, amellyel a festészethez viszonyulok. Nem akartam soha „szakértői” szemmel képet nézni, bár mindent elolvastam, amit a festészetet kedvelő laikus elolvashat, de sosem akartam memorizálni Egry képeinek időrendjét, korszakait, és más adatokat. Őriztem és őrzöm a friss szemet, amely azonnal ráérez a neki szóló, befogadni való szépségre. És a Kogart kiállításon ismét az első, kamaszkori elragadtatás örömét élhettem át.